

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Людмил Мартинов Малев

член на научно жури (зап. РД 38-224/28.04.2023 г.)

по конкурс за ПРОФЕСОР (ДВ бр. 35 от 18.04.2023 г.)

професионално направление 2.4 Религия и теология

(Литургика)

обявен от Софийски Университет „Св. Климент Охридски”

Богословски факултет

Данни за конкурса

Първото заседание на научното жури бе проведено на 26.06.2023 г. На него беше представена кандидатурата на доц. д-р прот. Иван Иванов за професор. Той е единствен участник в конкурса. Представената от него научна продукция, както и преподавателската му заетост съответстват на изискванията на актуалната нормативна уредба за заемане на академичната длъжност „професор”. Въз основа на това, както и на останалия набор от документи за участие в конкурса констатирам, че процедурата е спазена.

Данни за кандидата

Доц. д-р прот. Иван Иванов е роден в гр. Лом. Преподавател е в Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски” от 2003 г. като хоноруван, а от 2004 г. като редовен асистент. През 2009 г. е избран за „доцент”. Завършил е Теология в същия факултет през 1996 г. и през 1999 г. Оперно пеене в НМА „Панчо Владигеров”. В периода 2000-2004 г. учи в Папския институт за Изтока и във Висшия папски колеж Капраника.

През 2005 г. защитава докторска дисертация и придобива НОС „доктор” , по научната специалност 05.01.17 „Теология” (Диплома от ВАК с № 30273/27.02.2006 г.) Дисертационният му труд е на тема: „Литургическата традиция на исихазма в музикални и химнографски паметници през XIV-XV в.”.

През 2009 г. след успешен конкурс е назначен като „доцент” в Богословския факултет на СУ. Преподавателската му работа е в тясна връзка с научните му интереси и компетенции, които са най-вече в сферата на Литургиката, литургическото богословие, църковната музика и химнография, църковната дипломация и др. Към настоящия момент води множество лекционни курсове в бакалавърските и магистърските програми на Богословския факултет на СУ. Изявава се като преподавател и гост-лектор в редица европейски учебни заведения и най-вече в Италия. Освен сред академичната общност, доц. прот. Иван Иванов е известен и сред клира на БПЦ, както и извън нейните граници. За това способстват и научното му творчество, и дейното участие в църковния живот и участието му в редица междуцърковни форуми, комисии и лични контакти. За българското общество той е познат от многобройните му обществени прояви и преди всичко с излъчваните по национални медии богослужения в дните на най-почитаните християнски празници.

От 2021 г. о. Иван е църковен и дипломатически представител на БПЦ в Рим и председател на Българската православна общност „Св. Седмичисленици” в италианската столица. Удостояван е с много национални и международни награди и почетни звания. Това го прави разпознаваема личност с авторитет и висока оценка, каквито несъмнено трябва да притежава всеки заемащ академичното звание „професор”.

Научна продукция и научни приноси

Кандидатът участва в конкурса със следната научна продукция: една монография, 21 студии и 5 статии, Глава от колективна монография.

Монографията Иванов, И., Евхаристията – *Mysterium fidei* – *Misterium vitae* (литургично изследване на тайнството Евхаристия), УИ „Св. Климент Охридски”, София, 2020, 609 с., ISBN 978-954-07-4888-7, COBISS.BG-ID 40405256, рецензирано, е най-крупният научен труд на о. доц. И. Иванов в приложения от него списък на публикациите, представени за участие в

конкурса. Тя е посветена, както сам авторът определя, на основни за литургичното богословие проблеми, разгледани през призмата на световните научни изследвания на въпросите на Евхаристията, тайнствата и обредите, в съответствие с българските изследвания в тази област, научноизследователското наследство на учени и преподаватели, оставили своя принос в литургичното богословие в България. Движещ мотив за автора е възможността, която е имал през целия си период на занимание с тази материя, да проследи ефекта от преподаването ѝ, както и представянето, консултирането и добрите отзиви в нашите и чуждестранни богословски среди. От това произтича и самооценката за стойност и необходимост от написването на настоящия труд.

Уводната част дава отговор на възможните аналогии, които могат да бъдат направени по отношение на заглавието. Представя основните научни характеристики на работата по написване на монографията: основни параметри, методология, цели, обект и научноизследователски принципи. Направен е кратък, но изчерпателен преглед на трудовете на български църковни и научни дейци, имащи в своето наследство и изследвания в областта на литургиката и частност на Св. Евхаристия.

Глава Първа: Характеристики в изследването на Евхаристията – методологични, символични, литургични, патристични, догматически, тълкувателни – има също въведителен и подготвителен характер по отношение на конкретните и фундаментални въпроси, залегнати в следващите глави и анализирани и представени с достатъчна прецизност и обем.

Глава Втора: Светата Литургия – история, развитие, части и особености следва утвърдения и оказал се удачен план за цялостното представяне на централното богослужение, в духа на литургическото богословие. Разбира се, тук авторът, ползвайки и позовавайки се на източниците, пречупва през своята призма или своя начин на

повествование известното и собствените си достижения. Резултатът е пълна, добре систематизирана и четивна картина на поставените в подточките проблеми.

Глава Трета: Учението на Църквата за светата Евхаристия – основно изследване на литургийните и евхаристийни феномени заема също основно място в цялостната проблематика. По мое мнение, тя е много удачно обособена, понеже извеждането и в отделна част позволява подробно и задълбочено да бъде изследвана и представена без да утежнява и усложнява останалите части. А това е особено важно с оглед на читателите, част от които несъмнено не са високо подготвени специалисти по Литургика, а вероятно и Богословие като цяло.

Глава Четвърта: Евхаристийна ангелология е посветена на единението на земната и небесната Църква в Евхаристията и участието на безплътните сили.

Следват: Обобщение, Заключение, Приложение и Библиография.

Внушителен е обемът на приложението, което включва: литургични семейства и подсемейства, чинове и евхаристийни молитви, както и техни редакции и преводи. За отбелязване е използването на многобройни източници, които са коректно отразени в края на монографията и заемат 26 страници – на кирилица, латиница и интернет източници.

Сред всички достойнства на този труд бих открил и умението на автора да пише с ясно изразен научен стил и език и в същото време повествованието е леко за четене и силно въздействащо.

Останалите трудове, представени за участие в конкурса (21 студии, 5 статии глава от колективен труд) са публикувани в авторитетни научни сборници и списания, някои от които рецензирани. Това доказва тяхната стойност, приносен характер и висока оценка в научните среди. Прави впечатление ясно очертаното поле на неговия научен интерес, поради което биха могли да бъдат тематично обединени в проблематиката на Св.

Евхаристия. Всичко това свидетелства за подготовката и уменията на доц. Иванов. Безспорно става дума за един изключително ерудиран и подготвен учен богослов литургист, който се чувства еднакво комфортно както в периодите на ранната църква, така и в средновековния ѝ период и до днес. Всичко това още веднъж убеждава, че кандидатът е напълно готов и достоен да се титлува със званието „професор”.

В справките по конкурса кандидатът е посочил участие в научноизследователски проекти. Взел е участие в авторитетни научни конференции и семинари (повечето от тях с международно участие). На лице е значима, като обем и качество, редакторска и преводаческа работа. Друг важен момент, доказващ неговото ниво на зрялост и ефективността от труда му е наличието на внушителен брой магистранти и докторанти, успешно преминали подготовката си и защитили тезите и дисертациите си под негово научно ръководство.

В края на тази част от рецензията ще изтъкна и наличието на още десетки научни публикации и активности, изброени в справки, но невключени (по обясними причини – свръх продуктивност) в списъка за конкурса.

Цялата научна продукция на доц. прот. Иванов е позната и оценена в специализираните среди, което личи от справката за цитируемостта.

Приноси

В справката за приносите, доц. прот. Иванов е формулирал приносите като им дава обща характеристика и конкретни измерения. Като рецензент напълно приемам справката и нейното съдържание. Най-напред бих изтъкнал, че самата внушителна научна продукция, обучените бакалаври, магистри и докторанти, важните осъществени проекти и т.н., в съвкупност представляват най-съществения принос. Конкретно от представените за конкурса научни публикации могат да бъдат посочени научни приноси в следните пет тематични области, така както ги определя сам авторът: I. Принос в областта на литургичното, литургийното, евхаристийното и

сакраменталното богословие: характеристики и свидетелства. В подкрепа, отец Иванов дава пълно библиографско описание на 21 свои публикации. В тях са анализирани традиционни за литургичната наука теми, научноизследователските дебати по важни литургични, канонични, догматични и конфесионални аспекти за богослужебния живот на Църквата на Изток и на Запад.

II. Вторият принос е в областта на интерконфесионалния диалог, литургичното мисионерство и интердисциплинарните изследвания. Тук се прави анализ на съвременното учение за християнското единство, като основните въпроси се отнасят до съборността на Църквата и евхаристийната икумена – общението на християните в светата Евхаристия. Приложен е списък от 11 публикации.

III. Трети принос е открит в областта на литургико-екзегетичните, кирилометодиевистичните, музикално-медиевистичните, византоложките и славистичните изследвания. Тук са представени теоретичните постановки при изследванията в областта на литургиката и медиевистиката, чиято основа е вярата и разума в областта на теологията. Изброени са 15 публикации.

IV. Принос в областта на църковните, социалните и духовно-нравствените, догматико-каноничните и пастирските измерения в съвременния литургичен живот на православните християни. В тази група се разкрива характерът на българското литургично богословие и най-ярките изследвания, свързани със св. Евхаристия. И този приносен раздел е подкрепен с 11 авторски публикации.

V. Принос в анализирането и интерпретирането на литургичните извори. По думите на доц. прот. Иванов, в предложените за първи път в България изследвания се прави подробен литургичен, богословски, систематичен, текстовокритичен и екзегетичен анализ на молитвените текстове (по стандарта на техните византийски и славянски редакции) от

евхаристийните канони на Литургията на св. Василий Велики (BAS) и на литургията на св. Йоан Златоуст (CHR), както и на много други емблематични евхаристийни молитви, използвани в литургичната традиция на Църквата на Изток и на Запад. Поместен е списък от 15 публикации.

В заключение: Като цяло, налице е един сериозен и задълбочен приносен труд. Всички по-горе формулирани приноси намират своето средоточие в хабилитационната монография.

Преподавателска работа

В Богословския факултет на СУ кандидатът преподава и съответно е автор на лекционните курсове по широк кръг дисциплини от областта на литургичното богословие. Участва в разработването на учебните планове и учебните програми. Бил е научен ръководител на дипломанти и докторанти. От приложената справка е видно, че има изискуемия хорариум.

С доц. д-р прот. Иван Иванов нямаме публикации в съавторство и не участваме съвместно в научни проекти.

Въз основа на изложеното по-горе подкрепям кандидатурата на доц. д-р прот. Иван Иванов, ще гласувам с ДА и препоръчвам на Факултетния съвет на Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски” той да бъде избран за ПРОФЕСОР по професионално направление 2.4. Религия и теология (Литургика).

Проф. д-р Людмил Малев